

Яремченко Л.М., к.е.н.
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський
університет економіки і торгівлі»

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ

У статті досліджуються проблеми, з якими стикаються малі підприємства та обґрунтовані практичні рекомендації щодо удосконалення державної підтримки цих суб'єктів господарювання в Україні.

Постановка проблеми. Світовий досвід і практика господарювання переконують, що мале підприємництво слід вважати потужним локомотивом економічного піднесення, дієвим інструментом структурної перебудови, подолання економічних деформацій, активізації інноваційних та інвестиційних процесів, розвитку конкуренції, примноження нових робочих місць, воно визначає темпи економічного зростання, структуру і якість ВВП. Фінансова криза залишила негативний відбиток на суб'єктах малого підприємництва, «відірвавши» його від найважливішого ресурсу – фінансування. Незначна фінансова підтримка малого підприємництва призводить до відходження його у «тінь» та є свідченням неефективного державного регулювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Частково питання державної підтримки розвитку малого підприємництва та її оцінки висвітлюються у працях вітчизняних та зарубіжних вчених, а саме: У.Б. Бережницької [1], З.С. Варналій [2], О.Є. Гудзь [3], Н.С. Танклевської [4], П. Стецюка [3] та інших. **Невирішена раніше частина загальної проблеми.** З посиленням світової економічної конкуренції органи державної влади намагаються створити максимально комфортні умови для малого підприємництва. Однією з них можна вважати спрощення дозвільних процедур і порядку входження в бізнес тощо. Дані заходи лише маскують податковий тиск на бізнес структури, бюрократичні перепони та контроль з боку державних органів.

За даними Світового банку [5] серед 185 країн світу Україна з 2010 по 2014 рік за індексом легкості ведення бізнесу піднялася зі 142 на 112 місце. Ці зміни в рейтингу є значними, проте 112 місце свідчать про вкрай тяжкі та непристосовані умови для розвитку малого підприємництва, в тому числі в аграрній сфері. Критеріями легкості ведення бізнесу виступали: реєстрація підприємства, отримання дозволу на будівництво, підключення до системи енергозбереження, реєстрація власності, кредитування, захист інвесторів, оподаткування, міжнародна торгівля, забезпечення виконання контрактів та межа неплатоспроможності.

Рейтинг України в порівнянні з іншими країнами світу свідчить про майже повну відсутність спроможності українських підприємств до ведення підприємницької діяльності. Лідруючими країнами світу з легкості ведення бізнесу є Сінгапур (1 місце рейтингу), Китай (Гонконг) (2 місце), Нова Зеландія (3 місце), Данія (4 місце), Корея (5 місце). Особливо проблемними ділянками

підприємницької діяльності в Україні є отримання дозволу на будівництво, підключення до систем енергозбереження, оподаткування, а також межа неплатоспроможності. Саме тому, ефективна державна підтримка розвитку малого підприємництва в Україні сприяла б полегшенню створення та ведення власної справи і головних питань - фінансування, кредитування та оподаткування.

Метою статті є узагальнення основних проблем державної підтримки розвитку малого підприємництва в Україні та обґрунтування практичних рекомендацій щодо їх подолання.

Виклад основного матеріалу. Сучасні тенденції державної підтримки розвитку малого підприємництва свідчать про неврегульоване нормативно-правове забезпечення; низьку ефективність державної фінансової підтримки; нестабільність бюджетного фінансування; недосконалу систему оподаткування, відсутність чіткої системи податкових преференцій; недоступність і високу вартість кредитних ресурсів; недосконалість обліку та звітності; нерівні умови щодо доступу до фінансових ресурсів і державних інвестицій та інші.

Про нерозвиненість нормативно-правової бази свідчить неприйняття жодних нормативно-правових актів щодо підтримки малого підприємництва протягом 2000–2010 років. Лише наприкінці грудня 2010 року було підписано та офіційно видано Податковий кодекс України [6], в якому представлені безліч змін, що стосуються оподаткування підприємств, в т.ч. і малих підприємств. Проте 1 глава XIV розділу, стосовно спрощеної системи оподаткування малих підприємств була виключена до листопада 2011 року. Лише 4 листопада 2011 року було прийнято Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва» [7], в якому і зазначені всі пункти стосовно оподаткування малого підприємництва в Україні. В березні 2012 року було прийнято Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» [8].

Проте, всі законодавчі акти стосовно державної підтримки малого підприємництва, стимулювання його розвитку носять лише декларативний характер. Кожен з них не містить конкретних заходів щодо здійснення державної підтримки розвитку малого підприємництва, певних строків виконання цих заходів, джерел фінансування і відповідальних сторін.

Мету, принципи та напрями допомоги малому підприємництву зафіксовано в державних програмах підтримки малого підприємництва, які підкріплені відповідними матеріальними, інформаційними, фінансовими, кадровими та іншими ресурсами, є основною формою здійснення державної політики стосовно до малого бізнесу [9]. В Україні такою державною програмою є Національна програма сприяння розвитку малого підприємництва, яка розроблена на підставі положень Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва». Проте протягом 2003-2013 років спостерігається зменшення обсягів фінансування Національної програми сприяння розвитку малого підприємництва в Україні – у 2013 році порівняно з 2003-м майже у 30 разів.

Основа державної фінансової підтримки малого підприємництва в Україні складають кошти Українського фонду підтримки підприємництва (УФП). Державна підтримка розвитку малого підприємництва на регіональному рівні здійснюється відповідно до затверджених регіональних програм розвитку малого

підприємництва, що складаються на два роки і спрямовані на створення сприятливих умов для ведення підприємницької діяльності.

Так, динаміка запланованого фінансування заходів підтримки розвитку малого підприємництва з обласних (місцевих) бюджетів протягом 2009-2012 років мало тенденцію до зниження, проте і 2013 році спостерігається приріст на 74,4%. Динаміка фактичного використання коштів виділених на фінансування заходів підтримки малого підприємництва протягом 2008-2012 років, також має помітну тенденцію до зниження і лише в 2013 році спостерігається стрімке їх зростання. Дані зміни спричинені нестабільністю економічної та політичної ситуації в країні. Підприємці не мають змоги скористатися тим самим «незначним» фінансуванням, що планується із-за недостатності бюджетних коштів і спрямуванням їх в більш пріоритетні, на розсуд держави та регіонів програми та заходи. Даний висновок підтверджує і те, що протягом звітних років 15-20% областей фактично не використовували передбачені у бюджеті кошти на їх фінансування, а 3% - взагалі не фінансувалися.

Іншим джерелом отримання коштів є кредитування малого підприємництва банківськими установами. Проте надзвичайно високі бюрократичні перепони та високі процентні ставки за кредитами створюють вагомому перешкоду для їх отримання. Середньозважена процентна ставка за мікрокредитами є найвищою протягом 2011-2013 років (23,2, 29,2 та 22,9% відповідно). Придбання комерційного автотранспорту має найбільш привабливу ставку по кредиту – 18,7%.

Зміни в системі оподаткування з прийняттям Податкового кодексу України, також не привели до позитивних змін, адже кількість податків, від яких звільняється мале підприємництво не скоротилася. Зміни в ставках оподаткування платників «єдинщиків», ефективними є лише для юридичних осіб – суб'єктів малого підприємництва, для фізичних осіб вони є обтяжливими.

Свідченням цього є збільшення податкового навантаження на суб'єктів малого підприємництва фізичних осіб протягом 2010-2012 років: зі ставки від 20 до 200 грн. на кінець 2010 року до ставки 398,8-586,9 грн., на кінець 2012 року. Максимальна сума податкового навантаження на 1 січня 2012 року становила 17289 грн., а на 1 грудня – 18615 грн.

З метою удосконалення державної підтримки розвитку малого підприємництва в Україні першочергово необхідно врегулювати нормативно-правову базу, яка стосується визначення малого підприємництва, етапів створення власної справи, державної підтримки малого підприємництва на початковому етапі та безпосередньо в процесі діяльності, бюджетного фінансування цих підприємств його кредитування та оподаткування.

Одним із з можливих варіантів у врегулюванні нормативно-правової бази є запропонований 21 січня 2014 року Проект Закону України «Про Загальнодержавну програму розвитку малого і середнього підприємництва на 2014-2024 роки», яка створення сприятливих умов для провадження діяльності суб'єктами малого і середнього підприємництва, підтримка та розвиток такого підприємництва, а також удосконалення механізму державної підтримки у разі впровадження інноваційних технологій [10]. Цей Проект Закону передбачає не тільки перелік заходів щодо створення сприятливого бізнес-клімату для суб'єктів

малого підприємництва, а й конкретні строки їх виконання та відповідальних органів за виконання кожної з програм. Проте в дію він поки що не введений.

Питання кредитування є особливо важливим для цих суб'єктів господарювання, і вирішенням цього питання є створення спеціалізованої установи, яка буде надавати кредити малим підприємствам на пільгових умовах. Такою установою може бути Спеціалізований макрофінансовий центр, крім традиційних послуг із мікрокредитування суб'єктів господарювання міг би запропонувати своїм клієнтам широкий спектр інших банківських послуг, таких як: розрахунково-касове обслуговування, факторинг, внутрішні та міжнародні грошові перекази, зарплатні проєкти, POS-термінали, платіжні й кредитні картки, семінари, тренінги з підвищення фінансової обізнаності приватних підприємців, удосконалення ведення обліку та фінансового аналізу в невеликому бізнесі та інші.

Висновки. Отже, державна підтримка розвитку малого підприємництва має бути спряцьованим єдиним механізмом, в якому кожна складова працює злагоджено і спрямована на створення сприятливого бізнес-середовища в нормативно-правовому забезпеченні, в бюджетному фінансуванні у кредитуванні та в системі оподаткування малого підприємництва.

Список використаних джерел

1. Бережницька У.Б. Ефективність бюджетних програм фінансово-кредитної підтримки малого підприємництва / У.Б. Бережницька // Вісник КНТЕУ. - 2010. - №1. - С. 44-58.
2. Варналій З.С. Мале підприємництво: основи теорії і практики / З.С. Варналій. - К.: Знання, 2008. - 302 с.
3. Гудзь О.С. Науково-методичне забезпечення формування та реалізації фінансової політики підприємства/ О.С. Гудзь, П. А. Стецюк, С.А. Навроцький, В. М. Алексійчук // Облік і фінанси. - 2013. - № 2. - С. 69-86.
4. Танклевська Н.С. Концептуальні основи формування фінансової політики розвитку сільського господарства країни / Н.С. Танклевська // Вісник СевНТУ. Серія: Економіка і фінанси. —2012. - Вип. 130. - С. 241-245.
5. Doing Business-2015 (оцінки бізнес регулювання) [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://doingbusiness.org/>
6. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-IV [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://minrd.gov.ua>
7. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва. Закон України від 4 листопада 2011 року № 4014-VI [Електронний ресурс]. - Режим доступу <http://zakon2.rada.gov.ua>
8. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні. Закон України від 22 березня 2012 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
9. Колісник Г.М. Види і форми державної підтримки розвитку малого підприємництва в Україні / Г.М. Колісник //Науковий вісник: Збірник науково-технічних праць. - Львів: НЛТУУ. - 2007. - Вип. 17.1. - С. 217-224.
10. Проект Закону України «Про Загальнодержавну програму розвитку малого і середнього підприємництва на 2014-2024 роки» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.dkrrp.gov.ua>